

ACC. NR. M. 7316 : 1-7

Landskap: Småland Upptecknat av: Jenny Danielson
Härad: Kinnared Adress: Knutsagård, Jät
Socken: Jät Berättat av: Densamma
Uppteckningsår: 1941 Född år 1880 i Kalvsvik

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Valkning av värda
tyger o. stickade ylleaker. s. 1-7

L. u. F. 38.

Skriv endast på denna sida!

Lunds Universitets Folkminnesarkiv

Valkning.

L. U. F. 38

Vad jag har att tala om i detta ämne, är det som jag såg och fick följa till med mitt hem ty där tillverkades allt vad som gick i klädsåg. Jag såg även i andra hem där som sjöans och värdes det var inte bara "vadmunn" (Vadmål) det räcker inte med två olika slags tyger som tillverkades till kläder. När vadmålet tagits ner från vävstolen så skulle det "vattensännas" läggas i fämt vatten så det rände ihop till sin bestämda bredd "hallanen aln" (en och en halv aln). Det skulle nämligen värvas två alnar brett i en mycket "lös" (gles) vävsked, hade di inte så bred vävstol så kunde det gå med "fem kvarters bredd" (fem och en fjärdedels aln) fort

När tyget var torokat så sändes det i väg
till "Käbio" till Swanfjellska färgeriet där skul-
le det färgas ty att "vallmann" användes vid
stampas och gränsas. Jag skall nu berätta
om "Torkning" som skedd i hemmet, detta var
en fittschal som min farter spram utgårn
till och sedan användes den lika gles som vadning
1. När schalen var värd och mertagen är
värstolen så lades den ner i hvarvt vatten
till att vattenrännas, sedan togs den upp
och sprändes upp på en vägg till torkning
2. När schalen var torr så togs den ner
are väggen och lades i hvarvt svag såplet
där stätte och vände hon den en lång
stund, Jag sedan upp den sprände upp
den och lät den sedan torka omigen.
3. När gjordes det en riktigt skarp såplet
och schalen lades ner i den, forts

sedan "gnodde" (gned) hon den på en välk
bräda men hon rred fört ut vattnet, så
doppade hon rred ur den och valkade den
på valkebrädan flera omgångar sedan
sprände hon upp den på taggen igen tills
den blev halvtorr då togs den ner och lades
på ett bord med ett tunt lakan över sen
strök hon sakta bit för bit med ett riktigt
varmt strykjärn av det blev skalen mjukt
och luggig som de fittschalar som köpes.
4 Så tillgick det även i hemmen när de
vårde vardagsstyg till både kartar och frem-
timmer det vändes av både suppsgarn och
ullgarn, det hade de inte råd till att läm-
na in på färgeri; utan det fittades och pres-
sades som jag fört talat om skalen, när
det sen vändes vadmal och stampety så
skickades det av till färgerierna forts

av det som jag minns, så skickades det till
Värö till Svandellens färgeri; det var från min
hemort på Treläckinge i Trallsvik. Där i gåt
hade de ett färgeri som jag har fått lite
reda på av folket här.

8 Talesätt om walkning, man hör ofta folk
saga när de arbeta hårt säger "ja hej så val-
kia hännä så dää leggä stora valka". När
en kvinna tvättar ull så är det svårt att få
den redad och "jjesmig" ty hon valkar ihop
sig, de säger då "hong ä så valkia så".

När en menniska är mycket fet och korpulent
säges det "den ä redit fetä han hon hej
stora hötvalka onne kakon ä i siänä".

När garn eller trasor blir tvättrastat säges
det, "dä ä så hovavalkat så ja kan ente
reda at".

fort

5

ACC. N.R. M. 7316: 5.LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

B. Stickade Yllevaror.

I mitt hem var det vanligt att sticka strumpor wantor och tröjor själva, men fört hadde vi kardat och spunnet uppsett och ull, så gjordes det i alla hem för i tiden. Jag håller mycket på det ännu och stickar därför mycket själv. För i tiden spuns och stickades ant' ofärgat alla hadde vita strumpor i vardags, till högtidsblåsa som det sades så färgades kvinnornas strumpor marieblå och karana hadde grå, som spunnet garn av ^{vita} ~~grå~~ och svart ull. När garnet var spunnet så tvättades det innan det stickades, när sen plagget var stickat så skulle det valkas, det sades i varmt vatten vreds ut och valkades däckligt på valkebrädan, den proceduren forts

upprepaden en tre fyra gånger, sedan sträcktes plagget ut och torkadades, ju mera Yllet valkades desto mjukare blev det.

Fler en valkbräda såg ut. Den var gjord av trä ungefär en meter i längd och en halva meter i bredd den gjordes för det mesta av alträäd från mitten av brädan var utskurna rylor lika stora som det är på våra stekbrädor som vi har när vi tvättar, men det är ej detsamma att valka ylle på dem ty det blir inte så mjukt på dem som på träbrädan. En sådan bräda kallades för "valkebräda" li gamla sade "valkebräst". När strumpor väntar och tröjor valkades fick li inte använda såpa ty då rände dom ihop och blev små och hårda. Sopa brukades endast till tyg och skolar ty det skulle ramma ihop och bli tjockt. forts

Här i Jät har varit ett färgeri i slut
av adertonhundratalet men här finns ju
ingen som kan förklara hur tyg stampa-
des valkades och pressades det enda jag
fått veta är vad nämnda Helfrid talat om
hon säger att när tyget togs ur pressen
medan det var varmt så breddes det ut
på ett bord och jiskades över med två
barrar en i var hand, di barrarna var vax-
na och hade kommit från utlandet, de vaxo
runda och vassa och satt på ett skaft, hon
säger att det kallades för "valkning" när di
slag på tyget med dem något mera hon
jag inte meddelar.

Jät i april 1941
Jenny Danielsson